

НАМОЗНИНГ ВАҚТЛАРИ ҲАҚИДА

05:00 / 04.01.2017 15826

Бу ҳадисдан ҳар бир намознинг вақти алоҳида эканлиги умумий равишда айтиб ўтилмоқда. Бундан бир вақтда бир неча намозни ёки бир намознинг вақтида бошқасини ўқиб бўлмаслиги ҳам чиқади. Келаси ҳадисда эса, ҳар намознинг вақти батафсил баён қилинади.

Абу Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Жиброил тушиб менга имом бўлди. Бас, у билан намоз ўқидим, сўнгра у билан намоз ўқидим, деб бормоқлари билан бешта намозни ҳисоб қилдилар». Бошқа бир ривоятда:

«Сўнгра мана шунга амр қилиндим», дедилар» деган зиёда бор». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Ҳадиснинг ровийси Абу Масъуд розияллоҳу анҳу билан олдин ўтган бир ҳадисда яқиндан танишиб олганмиз.

Ушбу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ таолонинг фарз қилган намозлари беш вақт эканини, ҳаммасининг алоҳида-алоҳида вақти бор эканини таъкидламоқдалар.

Ушбу ҳадисдан олинандиган фойдалар:

1. Жиброил алайҳиссалом Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга имом бўлиб, қандоқ намоз ўқишни ўргатганлари.
2. Янги намоз ўқувчига биладиган одам бирга ўқиб кўрсатиши афзаллиги.
3. Ҳар намоз ўз вақтида алоҳида ўқилиши.
4. Намозни ўз вақтида ўқиш Аллоҳнинг амри экани.

Бу ҳадисдан ҳар бир намознинг вақти алоҳида эканлиги умумий равишда айтиб ўтилмоқда. Бундан бир вақтда бир неча намозни ёки бир намознинг вақтида бошқасини ўқиб бўлмаслиги ҳам чиқади. Келаси ҳадисда эса, ҳар намознинг вақти батафсил баён қилинади.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Жиброил алайҳиссалом менга байтнинг (Байтуллоҳнинг) олдида икки марта имомлик қилди. Бас улардан биринчисида Пешинни соя кавушнинг тасмасича бўлганда ўқиди. Сўнгра Асрни ҳар бир нарсанинг сояси ўз мислича бўлганда ўқиди. Сўнгра Шомни қуёш ботиб, рўзадор ифтор қиладиган пайтда ўқиди. Сўнгра Хуфтонни шафақ ғоиб бўлганда ўқиди. Сўнгра Бамдодни фажр ярақлаб рўзадорга таом ҳаром бўладиган вақтда ўқиди. Иккинчи мартада Пешинни ҳар бир нарсанинг сояси ўз мислича бўлганда, кечаги Аср вақтида ўқиди. Сўнгра Асрни ҳар бир нарсанинг сояси ўзига икки баробар бўлганда ўқиди. Сўнгра Шомни биринчи ўқиган вақтида ўқиди. Сўнгра Хуфтонни кечанинг учдан бири кетганда ўқиди. Сўнгра Бамдодни ер ёришиб кўринганда ўқиди. Сўнгра Жиброил менга ўгрилиб қаради-да:

«Эй, Муҳаммад, манашу, сендан олдинги анбиёларнинг вақтидир. Вақт ушбу икки вақтнинг ўртасидир», деди», дедилар». Термизий ва унинг икки соҳиби ривоят қилишган.

Шарҳ: Ушбу ҳадисдаги Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«Жиброил алайҳиссалом менга Байтнинг (Байтуллоҳнинг) олдида икки марта имомлик қилди», деганлари, Байтуллоҳнинг олдида икки кун беш вақтдан намозга имомлик қилди, деганларидир. Бунинг ҳадиси шарифда келган кейинги жумлалардан фаҳмлаб олиш қийин эмас.

«Пешинни соя кавушнинг тасмасича бўлганда ўқиди» деганлари, қуёш заволга кетиб ҳар бир нарсанинг сояси туша бошлаганда ўқиди, деганларидир.

Маълумки, қоқ туш пайти бўлиб қуёш тик бўлганда соя энг қисқарган пайти бўлади. Қуёш оға бошлаганда эса, соя узаяйиши бошланади. Арабистондаги ковушлар ўзига хос бўлиб тасмалари устида ингичка қайиши бўлади. Демак, нарсаларнинг сояси ўша қайиш тасмача бўлганда, яъни, энди узайишни бошлаганда Пешин намозининг аввалги вақти кирган бўлади.

Ҳадиси шарифдан тушунилишича Жиброил алайҳиссалаом биринчи куни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга беш вақт намозни ҳаммасини энг аввалги пайтида ўқиб берганлар. Иккинчи куни эса, энг охирги вақтида ўқиб берганлар. Сўнгра:

«Эй, Муҳаммад, манашу, сендан олдинги анбиёларнинг вақтидир. Вақт ушбу икки вақтнинг ўртасидир», деди»

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Пешин намозининг вақти қуёш заволга кетиб, ҳар бир нарсанинг сояси узая бошлагандан бошлаб, то ҳар бир нарсанинг сояси ўзининг бўйи мислича бўлгунча.

Бу икки вақтдан ташқарида Пешин намози вақти бўлиши мумкин эмас.

2. Аср намозининг вақти ҳар бир нарсанинг сояси ўз бўйи мислича бўлгандан бошлаб, то ҳар бир нарсанинг сояси ўзининг бўйига икки баробар бўлгунча бўлади.

Бу вақтдан, яъни, ҳар бир нарсанинг сояси ўзига икки мисл бўлгандан кейин, Асрнинг вақти чиқмайди. Балки Асрнинг вақти Шомнинг вақти киргунча давом этади.

Ушбу ҳадисда Жиброил алайҳиссалом Асрнинг афзал вақтини кўрсатиб берганлар. Бошқа ҳадисларда Асрнинг вақти Шомнинг вақти киргунча давом этиши очиқ-ойдин баён қилинган.

3. Шом намозининг вақти қуёш ботгандан бошланади ва Хуфтон вақти киргунча давом этади.

Аммо, Жиброил алайҳиссалом икки кунда ҳам бир хил вақтда, қуёш ботганда ўқиб берганлари, энг афзал вақт шу эканига далолат қилади.

4. Хуфтон намозининг вақти шафақ ғоиб бўлгандан бошлаб тонг отгунча.

Лекин бу ҳадисда кечанинг учдан бири ўтганда ўқилиши энг афзал вақт эканлигини кўрсатади.

5. Бамдод намозининг вақти тонг отгандан бошлаб қуёш чиқишни бошлагунча.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ушбу ҳадиси шарифда ҳар бир намознинг вақти энг аввали билан охири вақтининг энг афзали кўсатилган.

Аслида эса, Бомдоддан бошқа намозларнинг вақти бир-бирига улашиб кетади.

Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан намозларнинг вақти ҳақида сўралди. Бас У зот: «Бамдод намозининг вақти қуёшнинг аввалги шохи чиқмагунча, Пешин намозининг вақти қуёш осмон қорнидан заволга кетгандан, Асрнинг вақти киргунча, Аср намозининг вақти қуёш сарғайиб аввалги шохи ботгунча, Шом намозининг вақти қуёш ғойиб бўлганда шафақ тушгунча, Хуфтон намозининг вақти кечанинг ярмигача», дедилар». Бешовларидан фақат Бухорий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Очиқ ойдин кўриниб турибдики, бу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам асосан, ҳар бир намознинг охириги вақтини баён қилмоқдалар. Эҳтимол савол намозларнинг охириги вақти ҳақида бўлган бўлса керак. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам уларни баён қилиб, Шомнинг охириги вақти шафақ ғойиб бўлгунча бўлса ҳам олдинги вақтида ўқиш яхшилигини баён қилган бўлишлари мумкин. Хуфтоннинг охириги вақти ушбу ҳадис айтилган пайтда кечанинг ярмигача, деб баён қилинган бўлса ҳам, кейинчалик тонг отгунча экани айтилган.

Жобир розияллоҳу анҳудан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг намозлари (вақти) ҳақида сўралди.

Бас, У киши: «У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам Пешинни қуёш қиздирган пайтда, Асрни қуёш тирик турганда, Шомни қуёш ботганда, Хуфтонни одамлар кўп бўлса эртароқ, оз бўлса, кечроқ, Бамдодни тонг қоронғусида ўқир эдилар», деди». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳу ўзларининг бу жавобларига Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида ўзлари мулоҳаза

қилган тажрибани баён қилмоқдалар. У кишининг айтишларича Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда Пешин намозини заволдан кейин қуёш қиздирган пайтда ўқир эканлар.

Арабларда бу вақтни «Ҳожира» дейилади. Бунда ҳижрат маъноси бўлиб, ҳаво исиб кетгани учун ҳамма ишини ташлаб уйига қараб ҳижрат қиладиган-қочадиган вақти бўлади.

«Асрни қуёш тирик турганда» ўқир эканлар.

Бу қуёшни ранги ҳам, иссиқлиги ҳам ўзгармай турганда, яъни, ботишига яқинлашмай туриб, деганидир. Кўриниб турибдики, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Пешин каби Аср намозини ҳам олдинги вақтида ўқиган эканлар.

«Шомни қуёш ботганда» ўқир эканлар.

Бу ҳам бошқа намозлар каби биринчи-дастлабки вақтида ўқишдир.

«Хуфтонни одамлар кўп бўлса эртароқ, оз бўлса кечроқ» ўқир эканлар.

Хуфтонда вақт бемалол бўлгани, иш ёки дам олишга шошилиш йўқ бўлгани мулоҳаза қилинар экан. Жамоат етарли бўлса, эртароқ, бўлмаса, одам кўпайишини кутиб, кечроқ ўқилар экан.

«Бамдодни тонг қоронғусида ўқир эдилар».

Тонг отгандан кейинги қоронғули даври ҳам Бамдод намозининг олдинги вақти ҳисобланади.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Беш вақт намозини вақтларини билиш.
2. Намозни вақти кириши билан ўқишга шошилиш кераклиги.

Бошқа ривоятларда Пешинни бир оз ҳаво совуганда, Бамдодни ёруғлик яхши тарқаганда ўқиш ҳам зикр этилган.

3. Жамоатни кўпайтиришни кутиб туриш жоизлиги.

4. Олим кишилардан савол сўраб туриши кераклиги.

5. Сўралган нарсанинг ўзига жавоб бериш жоизлиги

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бамдод намозини ўқиганларидан кейин, аёллар муртларига ўралиб чиқиб кетишар, қоронғуликдан танилмас эдилар». Бешовлари ривоят қилган.

Шарҳ: «Мурт» жундан бўлган аёлларга хос кийим. Бу ривоятда ҳам Бамдод намозини олдинги вақтда ўқиш одати борлиги айтилмоқда.

Шунингдек, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида жамоат намозига аёллар ҳам қатнашганликлари зикр қилинмоқда. Бу масала иншааллоҳ кейинроқ батафсил ўрганилади.

Ҳадиси шарифда яна, жамоат намозига келган аёллар эркаклардан олдин чиқиб кетиб, ўзларини танитмасликлари зикр қилинмоқда.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Бамдод намозини биздан биримиз ёнидаги одамни танийдиган ҳолда бўлганида ўқир эдилар. Унда олтмиш олтидан юз оятгача қироат қилар эдилар». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

«Сунан» эгалари қилган ривоятда: «Бамдодни ёруғлик яхши тарқалганда ўқинг. Бас ўшанинг ажри улуғдир», деганлар».

Шарҳ: Ҳазрати Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳунинг бу ривоятларини ўша вақт воқеъелигидан келиб чиқиб тушунилади.

У вақтларда масжидда чироқлар бўлмаган. Шунинг учун Бамдод вақтида масжидда ўтириб ёнидаги одамни таниб оладиган бўлишини, тонгнинг отганидан қанчалик ўтганидан кейин Бамдод ўқилишига ўлчов қилинмоқда.

Шу билан бирга, жуда ортга суриб қуёш чиқишига яқинлаштириб юбормаслигига Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг намоздаги қироатлари олтмиш оятдан юз оятгача миқдорда бўлишини ҳам

зикр, қилиб қўймоқдалар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам шошилмай дона-дона қилиб, ҳар оятнинг охирида тўхтаб, қироат қилар эдилар.

Сунан китоблари эгалари томонидан ривоят қилинган зиёдада эса, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Бамдодни тонг яхши ёришганда ўқишнинг ажри улуғлигини зикр қилмоқдалар.

Ҳанафий мазҳабида мана шу ривоятда амал қилинади. Шунинг учун, аввал ўтган ҳадислардан бирини ўқиб олиб, дарҳол Ҳанафийларни сўкишга шошилмаслик керак.

Шунингдек, бошқалар ўз мазҳаби бўйича олдинги вақтда ўқисалар, уларни ҳам хатода айбламаслик керак.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ҳарорат шиддатли бўлган пайтда намозни совутиб ўқинглар. Албатта, ҳароратнинг шиддати жаҳаннамнинг қайнаб чиққан иссиғидандир. Дўзах ўз Роббисига шикоят қилиб: «Эй, Роббим, менинг баъзим баъзимни еб юборди», деди. Бас унга икки нафасга изн берди. Қишда бир нафасга, ёзда бир нафасга, сиз дуч келадиган энг шиддатли иссиқ ва энг шиддатли совуқ ана ўшандандир», дедилар». Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Пешин намозини ҳаво бир оз совуганда ўқишни тавсия қилмоқдалар. Қуёш тик туриб, ҳаво роса қизиган пайтда масжидга бориб, умуман, қаерда бўлса ҳам намоз ўқишда, маълум қийинчиликлар бўлади. Ана ўшаларни енгиллаштириш учун ҳавонинг шашти бир оз қайтганда намоз ўқиш ҳам осон, ҳам енгил бўлади.

Бу ҳам Ислом динининг кишиларга осонлик туғдиришига далилдир.

Кейин эса, нима учун намозни совутиб ўқиш тавсия қилингани баён қилинмоқда.

«Албатта, ҳароратнинг шиддати жаҳаннамнинг қайнаб чиққан иссиғидандир».

Уламоларимиз ҳадисдаги бу ва бундан кейинги жумлалар ҳақиқатми ёки мажозми? деган масалада турли фикрлар айтганлар.

Баъзилари, бу ҳақиқатдир, ҳавонинг шиддатли исиб кетишига жаҳаннамдан қайнаб чиққан иссиқлик сабаб бўлади, деганлар.

Лекин кўпчилик уламолар, бу ҳақиқат эмас, мажоздир. Араб тилида мажоз кўп ишлатилади. Бир нарсани ифодали қилиб тушунтириш учун бошқа нарсага таъллуқли кўчма маъно ишлатилади, дейдилар.

Дарҳақиқат, араб тилидан бошқа тилларда ҳам бу маъно бор. Баъзи вақтда, бирор пайт ёки жойда иссиқ ҳаддан ташқари бўлиб кетганини ифода этиш учун, «ўзиям дўзах бўлиб кетди-да!» дейилади. Бу ўша вақт ва жойни дўзахга айланиб қолганини эмас, қаттиқ исиб кетганини билдиради. Ушбу ҳадиси шарифда ҳам худди ана шу маъно ишлатилмоқда. Ҳаво шиддатли исиганда, жаҳаннамнинг иссиғидан тарқалдек бўлиб кетади. Бу иссиқда намоз ўқишга ҳаракат қилган одам қийналиб кетади, дейилмоқда.

«Дўзах ўз Роббисига шикоят қилиб: «Эй, Роббим, менинг баъзим баъзимни еб юборди», деди».

Яъни, дўзахдаги иссиқнинг кучлигидан дўзахнинг ўзи ҳам шикоят қиладиган даражага етди.

Бу ҳам мажоз орқали дўзах нақадар иссиқ эканини баён қилишдир.

«Бас унга икки нафасга изн берди».

Яъни, Аллоҳ таоло дўзахга икки марта нафас олиб чиқаришига рухсат берди.

«Қишда бир нафасга, ёзда бир нафасга, сиз дуч келадиган энг шиддатли иссиқ ва энг шиддатли совуқ ана ўшандандир», дедилар».

Яъни, ёзда ҳам қишда ҳам ҳавонинг ўзгариб қийинчилик туғдириб туриши бор, деганидир.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Шиддатли иссиқ пайтида Пешин намозини бир оз кечиктириб ўқиш яхшилиги.

Чунки, ҳадисда гап Пешин намози ҳақида кетмоқда.

2. Жаҳаннамнинг ҳозирда мавжудлиги.

3. Бир нарсани тушунтириш учун мажозни ишлатиш мумкинлиги.

4. Намозга белгиланган муддат чегарасида об-ҳаво шароитини ҳисобга олиш жоизлиги.

5. Ислом динининг энгиллик дини эканлиги.

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг намознинг миқдори ёзда уч қадамдан беш қадамгача, қишда беш қадамдан етти қадимгача бўлар эди». Абу Довуд ва Насай ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадисда ҳам Пешин намозининг бошлаш вақти ҳақида сўз кетмоқда. Ёзда соя уч ёки беш қадам миқдорича, қишда беш ёки етти қадам миқдорича бўлганда Пешин намозининг ўқиш Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг одатлари экан.

Албатта, бу, Мадинаи Мунавварага тегишли гап. Чунки, минтақанинг экватор чизиғига яқин ёки узоқлигига қараб соялар ҳар хил бўлади. Бу ҳадисни яхшилаб ўрганган уламоларнинг айтишларига унда зикр қилинган миқдорлардан ёзда Пешинга ажратилган вақтни яримида, қишда аввалида ўқилгани келиб чиқади.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Асрни ўқиганимиздан кейин биздан бир киши Қубога юриб борса, у ерга қуёш кўтирилиб турганда етиб борар эди». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: «Қубо» Мадинаи Мунавварадан тўрт мил узоқдаги маълум ва машҳур жой.

Бу ривоятдан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам нинг масжидларида Аср намозини олдинги вақтида ўқилиши одат эканлиги чиқади.

Салама розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Шом намозини (қуёш) парда ортига беркинганда ўқир эдик». Тўртовлари ривоят қилишган.

Уччовлари қилган ривоятда: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Шом намозини ўқиб қайтган биримиз, ўзининг камонининг ўқи тушадиган жойни кўрадиган бўлар эди», дейилган.

Шарҳ: Олдин ҳадиснинг ровийси Салама розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Салама ибн Амр ибн Сино ал-Акваъ ал-Асламий, кунялари Абу Муслим, икки марта Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга дарахт остида, ўлимга ва урушдан қочмасликка байъат қилганлардан.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан 7 та ғазотда иштирок этган, «Зув-ҳард» номли ғазотда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни, душманлар зарбасидан сақлаб қолган.

Усмон ибн Аффоннинг халифалик даврларида, Африка ғазотларида иштирок этган, шижоатли, камончи, чиройли хулқли, олижаноб саҳобалардан эдилар.

Ҳаммаси бўлиб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан 77 та ҳадис ривоят қилдилар.

Бу кишидан Мадина аҳлидан кўп жамоатлар, ўғли Иёс, қули Язид ибн Аби Убайд ва бошқалар ривоят қилишди.

Бу киши ривоят қилган ҳадислардан учта «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, «Кучлиларимиз ичида энг яхшиси, Салама ибн Акваъдир», деб марҳамат қилганлар.

Ўғиллари Иёс, отам ҳеч ёлғон гапирмас эдилар, деб айтадилар.

Бу зот Мадинада истиқомат қилдилар. Кейин Мадинадан уч мил узоқликда бўлган «Рабза» номли қишлоққа кўчиб ўтдилар. Ҳижратнинг 74 санасида 80 ёшларида ана шу ерда вафот этдилар.

Бу икки ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ саҳобалар Шом намозини олдинги вақтда ўқишлари ҳақида сўз кетмоқда.

«(Қуёш) парда ортига беркинганда ўқир эдик» дегани қуёш ботиши билан ўқир эдик деганидир.

Намозни жамоат билан ўқиб чиқан одам ўз камонидан отган ўқни қаерга тушишини кўра оладиган бўлиши ҳам Шомни қуёш ботиши биланоқ ўқилишига далолат қилади.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Хуфтон намозини кечанинг яримигача суриб туриб ўқидилар. Сўнгра: «Батаҳқиқ, одамлар намозни ўқиб ухладилар. Аммо, сизлар, модомики намозга интизор бўлиб турдингизми, намоздадирсизлар», дедилар».

Бошқа ривоятда: «Агар умматимга машаққат бўлишини ўйламаганимда, шундоқ қилиб ўқишларига амр қилган бўлар эдим», дедилар».

Уччовлари ривоят қилишган.

Термизий ривоятида:

«Агар умматимга машаққат бўлишини ўйламаганимда, уларга Хуфтонни кечанинг учдан биригача ёки яримигача орқага суришни амр қилган бўлар эдим», деганлар».

Шарҳ: Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Гоҳида Хуфтонни ярим кечада жамоат билан ўқиш мумкинлиги.
2. Намозга интизор бўлиб турган одам намозда тургандек экани.
3. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўз умматларига машаққатни хоҳламаганлари.

4. Имкони бўлганда Хуфтонни ярим кечада ёки кечанинг учдан бири қолганда ўқиш афзал экани.

Абу Барза розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Хуфтондан олдин ухлашни ва ундан кейин гаплашишни хуш кўрмас эдилар». Икки Шайх ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало ҳадиснинг ровийси Абу Барза розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абу Барза куняси билан машҳур бўлган бу саҳобани асл исмлари, Назла ибн Убайддир. Басрада таваллуд топдилар.

Исломга кирганларидан кейин Хайбар, Ҳунайн, Маккани фатҳ этилишида иштирок этдилар.

Сиффин ва Наҳавон урушларида Али розияллоҳу анҳу билан иштирок этдилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан ҳаммаси бўлиб 46 та ҳадис ривоят қилдилар.

Бу зотдан Ҳасан ал-Басрий, Абу Усмон ан-Наҳдий, Абдуллоҳ ибн Бурайда ва бошқалар ривоят қилишди.

Абу Барза 65 ҳижрий санада Язид ибн Муовиянинг бошлиқлик даврида вафот этдилар.

Бу ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Хуфтон намозига таълуқли икки одатлари ҳақида сўз кетмоқда.

1. У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам Хуфтондан олдин ухлашни хуш кўрмас эканлар. Чунки, ухлаб қолиб намоз вақти ўтиб кетиш хавфи бор.

2. У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам Хуфтондан кейин гаплашиб ўтиришни хуш кўрмас эканлар. Чунки, ҳар кунни яхши амал билан тамомлаш имкони зоеъ бўлади. Шунинг учун ҳам аҳли солиҳ кишилар уйқудан олдин витр намозини ўқишга уринадилар.

Али розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам у кишига: «Эй, Али, уч нарсани ортга сурмагин. Намозни вақти кирганда, жанозани ҳозир бўлганда ва эрсиз аёл, тенгини топганда», дедилар».

Шарҳ: Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳазрати Али розияллоху анхуга қилган ушбу насийҳат-кўрсатмаларида уч нарсани вақти келиши билан дарҳол бажариш афзал экани баён этилмоқда.

1 - «Намозни вақти кирганда».

Намозни вақти кириши билан ўқиб олиш афзал экани. Ушбу фаслдаги ҳадисларнинг кўпида зикр қилинганини ўргандик.

2 - «жанозани ҳозир бўлганда».

Мусулмон инсон вафот этса уни тезда ювиб-тараб тупроққа бериш зарур. Бу, ўша ўлган одамнинг ҳурмати бўлади. Бу масала, Аллоҳ хоҳласа. Ўз жойида алоҳида, батафсил ўрганилади.

3 - «Эрсиз аёл, тенгини топганда».

Бу ишни ҳам ҳеч орқага суриб бўлмайди. Қанчалик тез бўлса, шунчалик яхши. Бу масала ҳам ўз ўрнида Аллоҳ хоҳласа, батафсил ўрганилади.

Ибн Умар розияллоху анхумодан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам: «Намознинг аввалги вақти, Аллоҳнинг розилигидир. Охирги вақти, Аллоҳнинг авфидир», дедилар». Икки ҳадисни Термизий ривоят қилган.

Шарҳ: Демак, Аллоҳнинг розилигини топаман, деган одам намозни аввалги вақтида ўқиши керак. Охирги вақтида ўқиса, ноилож қолганда афв тарийқасидаги рухсатдир.

ХУЛОСА

Аллоҳ таолонинг ёрдами ила, намознинг вақтлари ҳақидаги ҳадиси шарифларнинг бир қисмини ўрганиб чиқдик. Ушбу ҳадисларни ўрганиш

давомида қўйидаги умумий хулосаларга эга бўлдик, десак хато бўлмас:

1. Беш вақт намознинг ҳар бири ўз вақтида фарз.
2. Ҳар бир намознинг аввалги ва охириги вақти бўлган ўша маълум чегараланган вақтда ўқиган одамгина ўша намознинг фарзини адо этган бўлади.
3. Аллоҳ таоло бандаларига меҳрибонлигидан намозларнинг вақтини бемалол қилиб қўйибди.
4. Намозларнинг вақти табиий омиллар, яъни, тонг отиши, қуёшнинг чиқиши, қиёмдан оғиши ёки ботишига қараб белгиланганлиги.
5. Намозларнинг вақтини чегарадан чиқмай турли ҳадисларда турлича айтилиши шароитга қараб, турлича ижтиҳод қилишга йўл очганлиги.
6. Бир мавзу бўйича ҳамма ҳадисларни яхшилаб ўрганиб чиқмасдан туриб, бир ҳукмни чиқариш дуруст эмаслиги.

Ушбу ҳадислардан битта, иккита ёки учтасини ўрганиб туриб, шу ҳақиқат, бошқаси нотўғри, дейишимиз мутлақо хато бўлар эди.

Шунинг учун, ҳар бир нарсада ҳам бир ёки икки-уч дона ҳадисни ўқиб олиб ҳукм чиқаришга шошилмаслик керак. Уни Қуръон оятларига, бошқа ҳадисларга солиштириш, бошқа сабабларини атрофлича ўрганиш керак бўлади. Уламоларимиз бу нарсаларнинг ҳаммасини чуқур ва атрофлича ўрганиб қўйганлар. Ўшандан фойдалансак ўзимизга осон бўлади.